

POMOGÁTS BÉLA

A fiatalság titkáról

Szörényi Lászlót a hetvenes évek eleje óta (tehát négy és fél évtizede) ismerem. Amikor mint latin–görög–perzsa–szakon végzett ifjú filológusként (mi ezzel a hivatalos szóval sohasem éltünk, mindig „filoszt” mondtunk) került az Akadémia Irodalomtudományi Intézetébe – magam akkor már ismét ott dolgozhattam, némi internálótábori kitérő után, 1965 decemberétől. Legendás idők voltak ezek, a szakma történelmi nevei díszeltek az intézeti munkatársak névsorában: Sótér István, Klaniczay Tibor, Lukácsy Sándor, Bodnár György, Béládi Miklós, Rába György, B. Nagy László, Nyíró Lajos (tőle éppen e napokban vehettünk végső búcsút). Az Intézet a béke szigetének számított, mindenekelőtt Sótér és Klaniczay tevékenysége folytán: az első megkérdőjelezhetetlen tekintélye birtokában, a második született diplomataként hárította el azokat a vészfellegeket, amelyek a pártközpont „magánszorgalmi kutyaínak” (ez Illyés Gyula találó kifejezésekként vonult be az akkori idők köznapi nyelvezetébe) áskálódása következtében időnként elsötétítették a láthatárt. (Ebben a „sötétítésben” a feledhetetlen Szigeti József miniszterhelyettes végezte a leginkább rafinált munkát.) Egyszóval Szörényi mint ifjú kutató, ahogy Lukácsy Sándor, a főnöke nevezte akkoriban: „Szörényi gólya” (ez a minősítés még az Eötvös Kollégium nyelvhasználati öröksége volt) megérkezett és igen széleskörű ismereteivel, eredeti tehetségével és imponáló tudományos teljesítményével nemcsak beilleszkedett az Intézet nagyon is összetartó közösségébe, hanem új színekkel és ösztönzésekkel gazdagította azt. (Engem például, aki csak akadozva beszélek idegen nyelveket, nyomban lenyűgözött azzal, hogy németül, angolul, franciául, olaszul, latinul, perzsául is tudott, s még bizonyára számtalan más nyelven is!)

Tudományos tevékenységéről bizonyára sok szó esik majd a születésnapjához közzentések során. Persze, magam is tudnék beszélni arról, hogy milyen eredeti megfigyelésekkel, eredményekkel tette gazdagabbá közös szakmánkat: a hazai irodalomtudományt. A reformkori magyar irodalom, 1848–1849 irodalma, az Arany János-filológia és még számtalan más terület, például kortárs irodalmunk értő (és jóindulatú) kritikai gondozása igen sokat köszönhet neki. Most még sem erről szeretnék beszélni; inkább személyes emlékeket idéznék fel, hiszen a mögöttünk álló négy évtizedben bőven volt alkalmunk arra, hogy külföldi kalandozásokon, tudományos és irodalmi összejöveteleken vagy éppen a fehér asztalnál hallgassam Szörényi László mindig szellemes fejtegetéseit, frappáns válaszait, és (nem egyszer: csípős) anekdotáit – ez utóbbi téren verhetetlen volt, ahol megjelent, ott

mindenki az ő szavára figyelt. Jóllehet nem tudományos „kiselőadásokat” rögtönzött egy (sok) pohár bor mellett (mint szakmájának nem egy tekintélyes képviselője), hanem néhány szellemes megjegyzéssel világította meg egy nem ritkán konfliktuózus tudományos vagy csak emberi kapcsolat lényegét vagy éppen a konfliktusok feloldásának lehetőségeit.

Most csak egyetlen ilyen emléket idézek fel – abból a Szörényi-legendáriumból, amelynek egyik (bizonyára nem egyetlen) számon tartója vagyok. Még 1998 áprilisában együtt utaztunk New Yorkba, hogy részt vegyünk az Amerikai Magyar Tanárok Egyesületének (azt hiszem, így nevezték ezt az igen hasznos és tevékeny szervezetet) hagyományos konferenciáján, és közben bejártuk (ha ez az ige az amerikai metropolis esetében egyáltalán releváns) a hatalmas: tízmilliós nagyváros nevezetességeit. Voltunk a híres múzeumokban, a bohém-negyedben, a fekete városlakók eléggé nyomorúságos városrészében, természetesen a Szabadság-szobornál (amelynek tetejére, vagyis a fejébe lifttel lehet eljutni), bebarangoltuk az éjszakai Cityt, ahol éjjel kettőkor is nyitva tartanak nem csak a vendéglők és a bárók, hanem az olasz pékek is, sőt, ha jól emlékszem, éjszakai múzeumlátogatás is szerepelt programjaink között. Szörényinek és nekem is éltek régi magyar barátaim a városban, így azután sohasem voltunk egyedül.

Nézegetem a régi, már-már kissé sárguló fényképeket. A nagyváros sokunk által megörökített látványosságai: az Egyesült Nemzetek székháza, egy neogótikus katedrális, a néhány évvel később elpusztított ikertornyok, a Guggenheim-múzeum, a Frick-múzeum és persze a Szabadság-szobor. A mellette készült fotográfián Szörényi László, Amadeo di Francesco, olasz barátunk, a nápolyi egyetem magyar tanszékének professzora, egy most általam nem azonosítható fiatal hölgy (bizonyára a nagyváros magyarjai közül, aki elkísért bennünket erre a kis kirándulásra) és persze magam (nyilván volt még valaki, aki elkészítette a fotográfiát). Aztán maga a Szabadság-szobor: messzebről, majd egészen közelről. Ahogy elnézem az akkori Szörényi Lászlót, kezében fényképezőgéppel, vállán az elmaradhatatlan hátizsákkal, megállapíthatom, hogy mit sem változott a mögöttünk maradt majd két évtized leforgása során. Laci ma is fiatalember, bizonyosságául annak, hogy a könyvtári munka, a szüntelen kutatás-írás jobban megőrzi az ifjúságot, mint a mai méregdrága csodaszerek.